

**Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до статті 45 Кримінального кодексу України
щодо умов звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з
дійовим каяттям»
(реєстр. № 12432 від 21.01.2025)***

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто питання уточнення підстав звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям у контексті законопроекту (реєстр. № 12432 від 21.01.2025) (далі – законопроект).*

Проаналізовано відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, положенням чинного законодавства про кримінальну відповідальність.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, дійове каяття, умови звільнення, кримінальні правопорушення, повторність, сукупність, рецидив.*

Вступна частина.

Для виконання основного охоронного завдання кримінального закону в арсеналі заходів кримінально-правового впливу передбачено заохочувальні норми, які, поряд із примусовими (заборонними) заходами, спрямовані на стимулювання позитивних змін у особи, яка вже вчинила кримінальне правопорушення, а також у інших осіб, які виступають суб'єктами позитивної кримінальної відповідальності. Одним із заохочувальних заходів кримінально-правового впливу, що дозволяють вирішити кримінально-правовий конфлікт без державного примусу, є передбачений статтею 45 Кримінального кодексу України (далі – КК України) інститут дійового каяття, підстави та умови застосування якого потребують належного законодавчого визначення.

Законопроект розроблено з метою удосконалення положень КК України в частині встановлення умов звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Пропонується доповнити статтю 45 КК України умовою щодо неможливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям у разі вчинення нею двох кримінальних проступків, які були розділені певним проміжком часу та утворювали реальну сукупність.

Основна частина. У контексті уточнення підстав та умов звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, під яким розуміють позитивну поведінку особи після вчинення злочину, яка свідчить про засудження нею вчиненого злочину і загладжування заподіяної шкоди, вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Ефективність і результативність закону як нормативно-правового акта найвищої юридичної сили значною мірою залежить від точності та зрозумілості правових формулювань, їх логічності й послідовності, правильності застосування юридичних понять і термінів.

Відповідно до положень статті 45 КК України передумовою (формальною умовою) дійового каяття є вчинення особою вперше кримінального проступку

або необережного нетяжкого злочину, крім корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Необхідною умовою звільнення від кримінальної відповідальності згідно зі статтею 45 КК України є постзлочинна поведінка особи, що засвідчує дійовість каяття, а саме: щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, повне відшкодування завданих збитків чи усунення заподіяної шкоди. За відсутності сукупності таких дій особи, всі елементи дійового каяття (щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди) можуть розглядатися як окремі обставини, що пом'якшують покарання (пункти 1, 2 частини першої 1 статті 66 КК України).

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям можливе лише щодо особи, яка вперше вчинила суспільно небезпечне діяння, що містить передбачений законом склад кримінального правопорушення.

У доктрині кримінального права визначено, що будь-яке кримінальне правопорушення вважається вчиненим уперше, якщо: його вчинення фактично мало місце перший раз або його вчинено удруге, але за перше правопорушення закінчилися строки давності притягнення до відповідальності, або судимість за його вчинення погашена чи знята. Також не є перешкодами в застосуванні статті 45 КК України такі випадки: особа вчинила триваюче кримінальне правопорушення; особа вчинила продовжуване правопорушення; має місце ідеальна сукупність кримінальних правопорушень.

Таким чином, для звільнення особи від відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям виключного значення набуває правильна кримінально-правова оцінка вчиненого суспільно небезпечного діяння як одиночного правопорушення (триваючого чи продовжуваного) або як ідеальної сукупності.

Повторністю кримінальних правопорушень визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України. Повторність відсутня при вчиненні продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним кримінально протиправним наміром, або якщо за раніше вчинене кримінальне правопорушення особу було звільнено від кримінальної відповідальності на підставах, установлених законом, або якщо судимість за це кримінальне правопорушення було погашено або знято, а також після відбуття покарання за вчинення кримінального проступку (частини друга, четверта статті 32 КК України).

Відповідно до положень статті 33 КК України сукупністю кримінальних правопорушень визнається вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України, за жодне з яких її не було засуджено, і кожне з яких підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті

Особливої частини КК України. Кримінальні правопорушення, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності з підстав, передбачених статтями 45–49 КК України або окремими нормами Особливої частини КК України, не утворюють сукупність.

Отже, пропозиція доповнити статтю 45 КК України частиною другою такого змісту: «Особа не може бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям у разі вчинення нею двох кримінальних проступків, які були розділені певним проміжком часу та утворювали реальну сукупність» є проявом надмірного правового регулювання, оскільки така заборона логічно обумовлена положеннями статей 33 та 45 КК України.

2. Положення щодо набрання чинності законопроекту не враховують приписи Конституційного Суду України, який у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020 відзначив, що у контексті принципу верховенства права важливим є встановлення розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону і набранням ним чинності.

Висновок. Удосконалення підстав звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям передбачає мінімізацію суб'єктивних критеріїв оцінки «активності» сприяння особою розкриттю вчиненого нею кримінального правопорушення.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*